

## СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглядаються суспільно-географічні проблеми функціонування ринку праці Сумської області, зокрема закономірності та диспропорції у взаємозв'язку населення і сфер прикладання праці. Особливості територіальної диференціації ринку праці Сумщини відображені за допомогою районування і типізації субрегіональних і локальних ринків праці.

**Постановка проблеми.** Ситуація на ринку праці відображає більшість соціально-економічних та політичних процесів, що відбуваються в державі, та фокусує в собі найгостріші проблеми суспільства: високий рівень безробіття, неконтрольований відтік робочої сили, зниження рівня доходів населення тощо. Водночас ринки праці регіонів України мають свою специфіку. Особливу групу формують ринки праці депресивних регіонів, типовим прикладом яких є ринок праці Сумської області.

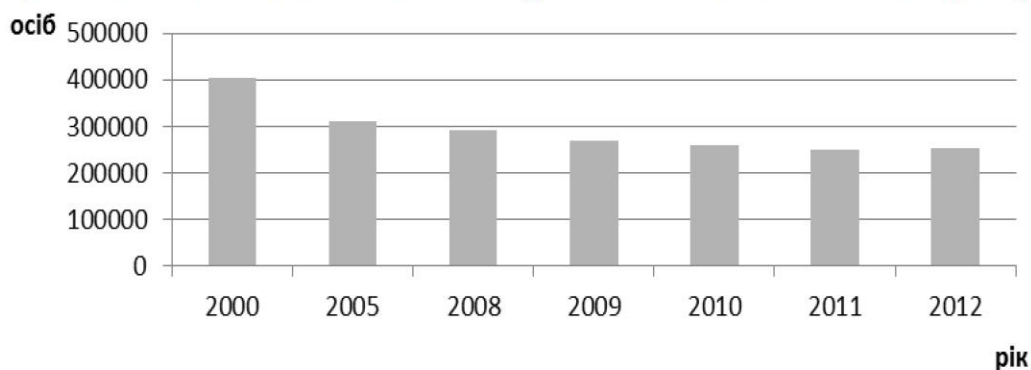
**Мета дослідження:** суспільно-географічний аналіз ринку праці Сумської області та особливостей його територіальної диференціації.

**Виклад основного матеріалу.** *Регіональний ринок праці* – це суспільно-географічний простір, де в результаті взаємовідносин між роботодавцями та найманими працівниками відбувається узгодження попиту, пропозиції та ціни робочої сили, яке обумовлене соціально-економічними та географічними чинниками. Основними функціями регіонального ринку праці є: інформаційна; посередницька; ціноутворююча; стимулююча; прогресивна. Він вирізняється динамізмом, особливостями формування, розподілу та використання робочої сили, зовнішніми і внутрішніми зв'язками та можливостями вирішення соціальних проблем [2].

Важливою умовою виділення регіонального ринку праці є наявність одного або кількох «центрів» (як правило, великих міст) та «периферії», що пов'язана із центром стійкими зв'язками з використання трудових ресурсів. У межах регіонального ринку праці доцільно виділяти *субрегіональні* та *локальні* ринки праці. Субрегіональний ринок праці формується з урахуванням особливостей системи розселення, господарської спеціалізації, трудових зв'язків. Локальний ринок праці являє собою найнижчу ланку ієрархічної структури державного ринку праці і охоплює компактну територію та формується на основі мережі поселень, що об'єднані між собою виробничими зв'язками, системою обслуговування, транспортною сіткою, системою інформації [1].

Основними рисами Сумського ринку праці є такі: середньорічна кількість найманих працівників скоротилася; в її структурі залишається висока частка

пенсіонерів; постійно зменшується зайнятість в офіційному секторі економіки; у віковій структурі економічно активного населення області переважають особи віком від 45 до 65 років; найвищі рівні безробіття характерні для сільської місцевості; навантаження незайнятого населення, яке перебувало на обліку в державній службі зайнятості, на одне вільне робоче місце зменшилось [3, 5].



**Рис. 1. Середньорічна кількість найманих працівників**

Більшість економічно активного населення регіону зайнята у сфері обслуговування. Після аналізу звіту Сумського обласного центру зайнятості «Кількість вакансій, чисельність осіб, що шукали роботу, та чисельність працевлаштованих у професійному розрізі за січень-грудень 2013 року» стає зрозуміло, що найбільш популярними професіями є вчитель середнього навчально-виховного закладу, сестра медична, вихователь, бухгалтер, кухар, охоронник, продавець продовольчих і непродовольчих товарів, водій автотранспортних засобів, тракторист-машиніст. Мало користуються попитом на ринку праці такі професії, як профконсультант, експерт із зовнішньоекономічних питань, соціолог, диспетчер-інформатор та інші [4].

Територіальна структура Сумського регіонального ринку праці включає 4 субрегіональні та 18 локальних ринків праці (рис. 2).

На основі авторського дослідження взаємозв'язків локальних ринків праці та Сумської субрегіональної системи розселення виділено такі субрегіональні ринки праці Сумської області:

1. *Центральний* субрегіональний ринок праці, що включає 4 локальні ринки праці (Сумський, Білопільський, Краснопільський та Лебединський). Він сформувався навколо ядра регіонального ринку праці і характеризується найвищими рівнями зайнятості, кваліфікації та оплати праці робочої сили, найнижчими рівнями безробіття та навантаження на одне вільне робоче місце на Сумському та Білопільському локальних ринках праці і водночас високим рівнем напруженості за показниками зайнятості, безробіття і оплати праці на Ле-

бединському та Краснопільському локальних ринках. Для нього характерна працenaдлишкова кон'юнктура.



Рис. 2. Територіальна структура Сумського регіонального ринку праці

2. *Охтирський* субрегіональний ринок праці, що включає 3 локальні ринки (Охтирський, Тростянецький та Великописарівський) і характеризується середніми рівнями зайнятості та оплати праці, відносно невисоким рівнем безробіття та навантаженням на одне вільне робоче місце. Ефективність використання робочої сили в межах субрегіонального ринку праці характеризується наявністю проблем через деяку невідповідність кваліфікації працівників наявним робочим місцям. Він має працenaдлишкову кон'юнктуру та середній рівень напруженості на Охтирському та Тростянецькому локальних ринках праці і високий – на Великописарівському.

3. *Глухівсько-Конотопський* субрегіональний ринок праці, що займає найбільшу площу і має певні особливості спеціалізації господарства території та соціально-економічних зв'язків підприємств і установ. Він включає 8 локальних ринків праці (Буринський, Конотопський, Путивльський, Кролевецький, Глухівський, Шосткинський, Ямпільський та Середино-Будський). Він харак-

теризується середніми рівнями зайнятості, кваліфікації та оплати праці робочої сили, невисоким рівнем безробіття та навантаження на одне вільне робоче місце; має праценадлишкову кон'юнктуру та середній рівень напруженості.

4. *Роменський* субрегіональний ринок праці, що включає 3 локальних ринки праці (Роменський, Недригайлівський та Липоводолинський), характеризується середнім рівнем зайнятості і оплати праці робочої сили, однак, високим рівнем безробіття та навантаження на одне вільне робоче місце на Липоводолинському локальному ринку праці. Роменський субрегіональний ринок праці має праценадлишкову кон'юнктуру, високий рівень напруженості та займає периферійне положення в регіоні.

На основі групування адміністративних одиниць Сумської області за такими складовими ринку праці, як рівень зареєстрованого безробіття, співвідношення попиту і пропозиції робочої сили, середньомісячна номінальна заробітна плата працівників та з урахуванням сформованих систем розселення, територіальних відмін і особливостей соціально-економічного розвитку регіону виділено 4 типи локальних ринків праці:

*Тип 1.* Локальні ринки праці із високим рівнем працевезбезпеченості, найвищим рівнем оплати праці та кваліфікації робочої сили в регіоні, невисоким рівнем зареєстрованого безробіття, які визначають кон'юнктуру на Сумському ринку праці та характеризуються середнім рівнем напруженості на ринку праці України. До цього типу належать Сумський, який виступає ядром обласного ринку праці, Кролевецький та Тростянецький.

*Тип 2.* Локальні ринки праці із середніми рівнями працевезбезпеченості та оплати праці робочої сили, невисоким рівнем безробіття населення, які характеризуються значним рівнем напруженості. До цього типу належать Охтирський, Білопільський, Роменський, Конотопський та Ямпільський.

*Тип 3.* Локальні ринки праці із середніми рівнями працевезбезпеченості та оплати праці робочої сили, високим рівнем безробіття населення, які характеризуються високим рівнем напруженості на ринку праці. До цього типу належить Краснопільський.

*Тип 4.* Локальні ринки праці із низьким рівнем працевезбезпеченості та оплати праці робочої сили, високим рівнем безробіття населення, які характеризуються дуже високим рівнем напруженості на ринку праці. До цього типу належать Середино-Будський, Шосткинський, Глухівський, Путивльський, Буринський, Недригайлівський, Липоводолинський, Лебединський та Великописарівський. Вони перебувають у критичному стані щодо кон'юнктури, наван-

таження на вільне робоче місце, можливості перекваліфікуватися та підвищити кваліфікацію робочої сили.

**Висновки.** Для Сумського регіонального ринку праці характерні нижчі від середнього в Україні показники рівнів економічної активності та зайнятості населення і вищі – рівня безробіття; а також праценадлишкова кон'юнктура ринку праці; високий рівень безробіття молоді та сільських жителів; скорочення чисельності найманих працівників; низька середньомісячна номінальна заробітна плата працівників. Аналіз сучасних тенденцій на ринку праці Сумської області дозволяє зробити висновок про те, що ситуація і надалі характеризуватиметься праценадлишковою кон'юнктурою та необхідністю підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня робочої сили. Територіальна структура Сумського регіонального ринку праці включає в себе 4 субрегіональні ринки праці (Центральний, Охтирський, Глухівсько-Конотопський, Роменський) та 18 локальних ринків праці.

### Література

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / Нац. ін-т стратегічних досліджень. – К., 2007. – 768 с. 2. Саблук П.Т., Бугуцький О.А. Мотивація праці та мотивування ринку робочої сили. – К.: Урожай, 2009. – 416 с. 3. Титаренко О.О. Українське буття. Аналіз соціально-економічних, політичних і екологічних проблем Сумської області і України. – Суми: Ярославна, 2012. – 88 с. 4. <http://www.dcz.gov.ua/sum/control/uk/index> – Сумський обласний центр зайнятості. 5. <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/> – Головне управління статистики у Сумській області.

### Summary

**Siutkin S.I., Lugova A.S. Socio-Geographical Investigation of Labor Market in Sumy Region.**

*The article deals with socio-geographical problems of functioning of labor market in Sumy region, in particular regularities and disproportions in intercourse of population and application spheres of labor. Peculiarities of territorial differentiation of labor market in Sumy region have reflected with zonation and typing of subregional and local labor markets.*

УДК 63 (479.24)

В.Н. Джавадов

## ЭКОНОМИКО-ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ АГРАРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В КУБИНСКО-ХАЧМАЗСКОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЙОНЕ

*В статье объясняется роль аграрного сектора в социально-экономическом развитии страны и ее регионов. Автор подходит к развитию аграрного сектора в качестве основных направлений регионального развития. В статье рассматривается настоящий потенциал Кубинско-Хачмазского региона и обосновывается его подходящее географическое положение. Автор предложил оценку природно-экономических резервов ресурсов из регионов с целью полного и рационального использования этого потенциала. В статье даны некоторые*